

Procesiunile la Mănăstirea Moisei - o privire diacronică

„Mersul în proșesie” la Mănăstirea Moisei cu prilejul Adormirii Maicii Domnului este, în prezent, un complex ritual creștin și popular, asimilat cultului de supra-cinstire (hiperdulie) a Maicii Domnului în Biserica Ortodoxă. Deopotrivă parte a patrimoniului imaterial și creștin din România, ritualul este cunoscut în arealul său de răspândire și sub denumirile de proșesii, profesii, mersul în profeți. Această din urmă denumire provine de la numele de profeți pe care îl poartă copiii membri ai procesiunilor, îmbrăcați în haine albe, dar mai ales fetițele, gătite cu coronițe albe pe cap.

Produs al culturii orale de tip folcloric, transmis din generație în generație, mersul în profeți este un ritual calendaristic de vară, dedicat sărbătorii Adormirii Maicii Domnului, fiind înscris în calendarul popular local și național ca un obicei reprezentativ pentru zona și perioada din an când se performează.

Locul obiceiului în Biserica Ortodoxă Română este în cultul popular al Maicii Domnului, fiind un obicei unic prin faptul că este o procesiune de sorginte catolică, asimilată și practică în Biserica Ortodoxă de comunitățile foste greco-catolice până în 1948, dar revenite, în prezent, la ortodoxie.

Subiect uneori controversat al istoriei bisericesti din zonă, dar și al tradiției populare, procesiunile la Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Moisei au reușit să împământenescă, să româneze și să transforme, în sens ortodox, un străvechi obicei moștenit, în zonă, pe filieră greco-catolică, dar prezent și în ortodoxie, încă de pe timpul creștinismului primar, atât sub forma pelerinajului în ziua și la locul martiriului primilor sfinți mucenici, cât și sub forma procesiunilor organizate la înmormântarea creștinilor.¹

De fapt, ritualul este o combinație între procesiunile de la înmormântare și pelerinajul creștin, însuși praznicul la care se organizează fiind, pe de-o parte, ziua Adormirii Maicii Domnului dar și o mare sărbătoare a creștinilor rămași în lume după acest eveniment.

În repertoriul muzical care însoțește ritualul se regăsește o componentă de prohod al Maicii Domnului, care se înalță la ceruri în această zi, dar și cântări de preamărire a celei mai sfinte făpturi zămislite din neamul omenesc, Cea care „L-a pogorât pe Domnul jos”, pe pământ, ridicând pe om la măsura îndumnezeirii și refăcând, între acesta și Creator, legătura care fusese ruptă prin căderea în păcat a protopărinților noștri.

Obiceiul se pare că datează de pe la jumătatea secolului al XVIII-lea și trebuie legat de Unirea cu Roma a Bisericii Ortodoxe din Transilvania, după pactul semnat, la 1698, de episcopul Atanasie Anghel, dar și de tradiția populară și evlavie creștină care, în această zonă, își găsesc o expresie poetică deosebită. Aceasta este vechimea obiceiului pe care am putut-o estima din surse orale, despre începuturile sale neexistând niciun alt document.

Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Mănăstirea Moisei.

¹ Iuliana Băncescu – *Procesiunile de la Mănăstirea Moisei*, Editura Macarie, Târgoviște, 2000.

Prapuri de procesiune.

Singura mărturie istorică pe care o putem lua ca reper este faptul că, la sfințirea vechii biserici a Mănăstirii Moisei (1672), când documentele² consemnează aici prezența sfântului mitropolit Sava Brancovici, nu este menționată prezența procesiunilor, ceea ce ar demonstra că începutul obiceiului este ulterior acestei date. Dacă coroborăm această informație cu caracteristicile pe care ritualul le-a moștenit de la catolicism, putem trage concluzia că la originile acestuia ar fi influența catolică, deci începuturile sale s-ar situa după anul 1700.

La acea vreme, Biserica Ortodoxă avea statutul de tolerată în Imperiul Habsburgic, ortodoxia nefăcând parte dintre religiile recepte (Calvinism, Catolicism, Uniatism, Lutheranism). Preoții aveau statutul de iobagi, trebuind să plătească dări împovărătoare statului, românii înșiși fiind oprimați și lăcașele lor de cult, dărmate.³ În acest context, Uniatismul a sperat să rezolve din probleme și să ușureze situația Bisericii și a românilor. Dar istoria a dovedit că acesta mai mult a complicat lucrurile.

Cert este că, pe la anul 1700, în zona Moiseiului era stăpânire habsburgică și religia oficială, catolicismul, sfântul locaș fiind și pe acea vreme o enclavă ortodoxă, rânduită de pronia dumnezeiască spre păstrarea dreptei credințe în această parte de țară. Documentele istorice consemnează eforturile pe care le făcea mănăstirea pentru a menține ortodoxia în zonă. De fapt, Moiseiul era metoc al Mănăstirii Putna din Bucovina, trimițând băieți la școlile ortodoxe din Moldova, pentru a

deveni preoți și primind, din partea Mănăstirii Putna, cărți de cult ortodoxe, cărare uneori peste munți cu sacii, în spinare, de către ortodocșii țărani sau preoți.

În acest context, apariția procesiunilor, care s-au desfășurat după ritualul procesiunilor mariale catolice până după 1948, se explică nu numai datorită propagandei bisericii romane care dorea să se impună, ci și datorită faptului că ele țin de manifestările populare, destinate, la acea vreme, facilitării pătrunderii ideilor noii confesiuni în poporul neinstruit, pe baza textelor accesibile, acompaniate de frumusețea melodiilor. Chiar și muzica bisericească a bisericii uniaste a fost de influență folclorică, melodiile populare fiind singura sursă de înnoire a acestei muzici, care trebuia să se distingă cumva de muzica psaltică ortodoxă, dar nu se putea înnoi din muzica bisericii romane, care era prea depărtată spațial.

Așadar, mărturiile istorice ne fac să înclinăm a crede că Biserica Catolică a acelor vremuri folosea cântarea și chiar pelerinajul ca pe niște abile instrumente de propagandă în rândurile poporului neinstruit, căci tocmai această simplitate a lui a făcut imposibilă convertirea românilor la catolicism, pe care iscusii iezuiți o încercau, fără succes, de pe la anul 1200, prin propaganda pe care o desfășurau în Transilvania.⁴ Neinstruiți, dar foarte atașați de legea, de Biserica și de credința ortodoxă moștenită de la strămoși, românii au rămas neclintii în fața acestor tentative perfide,

Cele două biserici ale Mănăstirii Moisei.

² Vezi, la fotografia, tripticul scris cu acest prilej, care se păstrează încă în Mănăstirea Moisei și consemnează donatorii care au contribuit la ridicarea bisericii, amintind și de marele eveniment al sfințirii acesteia.

³ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, Uniatismul din Transilvania, încercare de dezbinare a popoului român, București, 1973. Vezi și Stefan Meteș, Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Ardeal și Ungaria. Vol.I, Până la 1700, Arad, 1918, XII, precum și Stefan Meteș, Relațiile Bisericii românești ortodoxe din Ardeal cu Principatele Române în veacul al XVIII-lea, Sibiu, 1928 și lucrarea Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria, Sibiu, 1936, CXXVIII.

⁴ Vezi D. Stăniloae, *op. cit.*

Repetiție pentru plecarea „în prosesie”, în postul Maicii Domnului.

Gătitul fetei - Poienile de sub Munte.

Procesiunea de la leud în curtea bisericii, gata de plecare.

Procesiunea din Săliște, cu preotul, iese din biserică.

asemeni și primelor generații de după uniație, ai căror reprezentanți au plătit chiar și cu viața, mucenicește, pentru apărarea ortodoxiei⁵ și a tradițiilor străbune.

De aceea, presupunem că a trebuit să treacă ceva vreme de la semnarea actului lui Atanasie Anghel până la statornicirea catolicismului pe aceste meleaguri și la organizarea procesiunilor la Sfânta Maria, ceea ce ne-a făcut să estimăm începuturile obiceiului pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, după trecerea unei generații de la Uniație.

Pe de altă parte, documentele confirmă existența actualei mânăstiri din anii 1599-1600, dar se crede că viața monahală a început la Moisei cu mult mai înainte, după unii cercetători chiar din secolul al XIV-lea. După mărturiile pe care le găsim în istoria Bisericii Ortodoxe universale, încă de la începuturile creștinismului, suntem îndreptățiți să credem că și în această parte a țării credincioșii participau în număr mare la hramul mânăstirii, Adormirea Maicii Domnului, cu atât mai mult cu cât aici este atestată prezența unei vechi și valoroase icoane a Adormirii, despre care credem că era venerată în chip deosebit în ziua hramului, conform tradiției ortodoxe.

Mai mult decât atât, în arhivele mânăstirii s-au păstrat documente care consemnează că Sfântul Ierarh Sava Brancovici, Mitropolitul Transilvaniei, care deținea atunci și demnitatea de Episcop al Maramureșului, a oficiat târnosirea sfântului lăcaș cu o deosebită solemnitate, ierarhul fiind însoțit de un mărit sobor de preoți și călugări, între care reprezentanți ai Mânăstirii Putna, de față fiind și mari mulțimi de credincioși din tot Maramureșul și nu numai.

De asemenea, la Mânăstirea Moisei, în 1690, a ținut sobor Sfântul

Ierarh Iosif Mărturisitorul, pe atunci Episcop al Maramureșului. Mânăstirea a fost reședință episcopală în ultima perioadă a păstoririi Episcopului Serafim de Petrova și la începutul păstoririi Episcopului Dosoftei al II-lea Teodorovici, care a mutat-o apoi la Mânăstirea Uglea. De asemenea, documentele consemnează că la această mânăstire a funcționat o școală, unde tinerii învățau carte, o școală de pictură și o școală unde se inițiau viitorii preoți și cântăreți bisericești.⁶

Toate aceste date istorice atestă importanța și renumele pe care le avea, în zonă, sfântul lăcaș⁷ și se constituie ca argumente în favoarea ideii că este imposibil să nu fi venit credincioșii la hramul mânăstirii, în număr mare, chiar și înainte de uniație. În ortodoxie însă, pelerinajul are mai mult caracter ascetic, mistic, tainic. El reprezintă o nevoiță fizică și sufletească a credinciosului care, la marile sărbători, lasă grijile vieții cotidiene pentru a se apropia mai mult de Dumnezeu și a-i cinsti, mai cu deosebire, pe sfinții Săi. Scopul pelerinajului este nevoița fizică (osteneala de a veni la mânăstire, privegherea de noapte dinaintea hramului, postul dinaintea sărbătorii) și cea duhovnicească (priveghere, rugăciune, trezvie, practicarea virtuților). Caracterul tainic al participării la hram se vedește în întâlnirea dintre credincios și Dumnezeu în rugăciune, dar și în Sfânta Euharistie, când omul se împărtășește cu trupul și sângele Domnului, sfințindu-se și prin participarea la alte slujbe ale Bisericii care se oficiază în ziua și în ajunul hramului.

De asemenea, hramul constituie un prilej cu care sunt în mod deosebit cinstite odoarele mânăstirii, în cazul nostru, sfânta icoană mai sus

⁶ Idem vezi și Mircea Păcurariu – *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, vol II, pag 61 - 94 și *Pagini din viețile sfinților*, Editura Sfântul Nectarie Taumaturgul, Târgu Neamț, 2012.

⁷ <http://www.judetonline.ro/turism/manastiri/manastirea-moisei.html> 7 Arhim Ioan Horea, Op. cit. vezi și, prof. dr. Nuțu Roșca – *Mânăstirea Moisei*, Editura Mânăstirii Moisei, 2012, scrisă sub îndrumarea protos. Teofil Pop, starețul mânăstirii.

⁵ Arhim. Ioan Horea – *Mânăstirea Moisei – Maramureș*, Editura Sfintei Mânăstiri Moisei, 1994 vezi și Stefan Meteș lucrările citate mai sus; vezi și Protosinghel Teofil Pop - *Scurt istoric al Mânăstirii Moisei*.

Plecarea spre Mănăstire de la biserica satului Rozavlea.

menționată, dar și icoana Maicii Domnului primită de mănăstire ca dar de la un monah athonit, cunoscută până în zilele noastre, în evlavia populară, ca dătătoare de har, vindecătoare, izbăvitoare de necazuri.

Așadar, participarea la hramul mănăstirii a unui număr mare de credincioși se practica, desigur, dinainte de Uniție. Acest lucru ne îndreptățește să considerăm că Uniatismul a adăugat acestei tradiții deja existente ideea pelerinajului, cunoscută și practică la scară mare în catolicism, precum și procesiunile la Sfânta Maria, a căror prezență credem că se justifică astfel din punct de vedere istoric și teologic. Însă procesiunile constituie o lecție de adaptabilitate și de supraviețuire.

La începuturi făcând parte din propaganda Imperiului pentru răspândirea catolicismului în rândul populației românești din zonă, obiceiul a supraviețuit celor două războaie mondiale. De asemenea, a rămas și după trecerea în ilegalitate a religiei uniaste și realipirea Bisericii transilvane la Biserica Ortodoxă (1948), adaptându-se ortodoxiei. Credem că acest lucru a fost posibil datorită faptului că obiceiul era deja puternic ancorat în tradiția populară a locului, practicat și iubit de oameni, dar nu avea tipare fixe de manifestare, ci era deschis influențelor. De asemenea, această supraviețuire, putem spune miraculoasă, se datorează și faptului că obiceiul a dobândit o componentă sacră pentru performerii săi, fiind integrat cultului divin public, dar și celui particular, precum și tradiției populare, deosebit de puternică în regiune⁸.

De aceea, scăpând controlului Bisericii Catolice, obiceiul s-a putut îmbogăți cu cântări create de preoții și reprezentanții clerului inferior ortodox din zonă, mai ales „dieci”, care au dat cântărilor un conținut dogmatic ortodox și au integrat ritualul în rândul tradițiilor populare acceptate de Biserica Ortodoxă, atunci când acest lucru a fost posibil din punct de vedere politic și istoric. Aceasta este, în prezent și nevoia resimțită de credincioșii locului, care au făcut din procesiuni o paradă a ortodoxiei și româanismului din zona încercată, în prezent, de propaganda cultelor neoprotestante, de plecarea unui număr mare de români la muncă în străinătate și de alte tendințe de dezbinare.

Deloc neglijabilă este și influența pe care a exercitat-o Mișcarea Ortodoxă Oastea Domnului, activă în Transilvania după 1923, înființată cu scopul contracarării influenței catolice, la inițiativa Mitropolitului Nicolae Bălan și condusă de pr. Iosif Trifa. Această mișcare i-a însuflețit și pe membrii procesiunilor, insuflându-le o credință militantă, apropiată ideii de apostolat social al mirenilor, făcându-i conștienți de rolul care le revine în Biserică și în societate pentru apărarea și mărturisirea credinței ortodoxe, dar și spre ajutorarea, îndreptarea și sfățuirea semenilor.

Până în prezent, putem identifica urme ale acestor etape istorice, fie în amintirile legate de strămoșii actualilor performerii, în icoanele care le împodobesc casele, în cultul divin particular, dar și în unele dintre cântările de procesiune. În fine, trebuie să remarcăm faptul că ritualul a supraviețuit comunismului, regim ateu, în care era interzisă religia și întrunirea unui atât de mare număr de persoane. Din surse orale, avem informații potrivit cărora au fost, pe acea vreme, destui opozanți ai obiceiului, unul dintre ei fiind, se spune, chiar unul dintre stareții mănăstirii care, între altele, sub

Preotul Hojda din Vișeu de Sus și ceata de copii din

<https://biblioteca.ro>

„Calea crucii” la troițele din curtea mănăstirii.

⁸ Vezi Iuliana Băncescu, *Procesiunile de la mănăstirea Moisei*, Editura Macarie, Târgoviște, 2000.

Diacon –
Bocicoel.

Fetițe cu cununi de „profeți”.

Întâmpinarea procesiilor.

Procesiunea din Vișeu de Sus înconjurând biserica
mânăstirii.

influența autorităților atee, îi trimitea pe la casele lor pe oamenii care se adunau să o cinstească pe Maica Domnului în ziua Adormirii Ei.⁹

Cât de strașnică era supravegherea Bisericii de către regimul comunist ne putem da seama din câteva fapte de pe acea vreme. Marx prevedea o „revoluție a conștiinței”, comunismul intenționând chiar să smulgă credința din inima omului. Feuerbach socotea că religia l-a sărăcit pe om, iar credința în Dumnezeu exprimă slăbiciunea, sărăcia, starea de sclavie a omului. Lenin a preluat și dus la extremă concepția lui Marx, care definea religia drept „opiu pentru popor”, considerând-o, în batjocură, „o poșircă bună pentru ca toți sclavii capitalismului să-și înece în ea orice înfățișare omenească”. Condamnarea, ura și batjocura religiei se făceau public, ajungându-se la o masivă persecuție a clerului și credincioșilor, socotită de unii chiar mai dură decât cea a cezarilor romani. În acest context, mărturisirea credinței era un act eroic, care putea duce la martiriu.

O agenție de stat se ocupa de controlul strict al afacerilor religioase. Imediat după înființarea Securității (30 august 1948) organele represive și-au intensificat acțiunile de supraveghere a cultelor (Serviciul III de la Direcția I). S-au înlocuit vechile statute de organizare a cultelor, s-a abrogat Legea cultelor din 1928. Prin decretul 177, statul prelua conducerea problemelor ecleziastice, iar prin decretul 178 (4 aug. 1948) se proclama Ministerul Cultelor drept „serviciu public, prin care statul își exercită dreptul de supraveghere și control pentru a garanta folosința și exercițiul libertății conștiinței și libertății religioase”. De asemenea, statul

putea anula orice decizie a cultelor și putea interveni sub orice formă în activitatea, organizarea și propaganda acestora. „Împuternicitul de culte” asigura, după model sovietic, legătura dintre stat și culte, pe plan local. Acesta era culegător de informații, mediator, cel ce propunea pedeapsa și recompensa. La început, persoanele desemnate aveau studii teologice și măcar în trecut făcuseră parte din Biserică sau din cler. Apoi au fost înlocuite cu cadre comuniste.¹⁰

Dintr-un studiu al Direcției de studii din Ministerul Cultelor rezultă clar poziția pe care o putea lua statul față de culte. Aceasta era fie o coabitare non-intervenționistă, lăsând rezolvarea problemelor în seama timpului, fie opțiunea radicală a interzicerii practicării cultului și dărâmarea bisericilor, considerată drept măsură nepopulară, fie infiltrarea în interiorul cultului, subminarea și îngrădirea acestuia, care să ducă la o descreștere a influenței religiei. Această din urmă metodă a fost cea mai folosită vizând, în special, misionarismul și catehizarea. În 1950 s-a continuat cu condamnarea „misticismului”, interzicerea activităților contemplative, dezafectarea mânăstirilor, denunțul fililor de preoți din universități, încarcerarea elitei profesorilor de teologie. Însă alianțele făcute de ierarhie cu conducerea

⁹ Vezi Ene Braniște, *Liturgica generală*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993, pag. 42-43. ¹⁰ Vezi articolele pr. Iosif Trifa din revista *Lumina satelor*, 1923, precum și cartea pr Iosif Trifa *Să creștem în Domnul*, Sibiu, 1932.

¹⁰ N. Berdiaev – *Originile și sensul comunismului rus*, Editura Dacia, Cluj, 1999, pag. 190; extrase din Raportul final al Comisiei prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, de Sorin Ilieșiu, în octombrie 2005, text actualizat în ianuarie 2006. (Supliment, „Revista 22”, nr. 188, 21 martie 2006). Vezi și Adrian Nicolae Petcu, *Ministerul cultelor și slujitorii altarului în anii democrației populare*, în *Pro memoria*, 3/2004, p. 301-302, Ovidiu Bozgan, *Stat, ortodoxie și catolicism în România comunistă*, în *Dosarele Istoriei*, an VI, nr. 5 (57), 2001, p. 20 și urm., George Enache, Adrian Nicolae Petcu, Ionuț Alexandru Tudorie, Paul Brusanowski, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist. Observații pe marginea capitoului dedicat cultelor din raportul final al cultelor al comisiei prezidențiale pentru analiza dictaturii comuniste din România*, în *Studii teologice*, an V, nr. 2, aprilie-iunie 2009, p. 92.

„În procesie”, la mănăstire.

Procesiunea Mănăstirii Moisei.

comunistă, negocierea la nivel local, corupția aparatului de control din Minister, au făcut posibilă existența cultelor în viața credincioșilor și în acei ani de foarte grele încercări când viața religioasă a devenit un șir de compromisuri, a căror lipsă a dus la intervenția brutală a statului în viața cultelor.

Din contextul mai sus menționat, deducem că orice manifestare a credinței înafara spațiului Bisericii era de negândit. Iar dacă acțiunea unei persoane era urmărită și condamnată, cu atât mai mult, aceasta se întâmpla atunci când era vorba despre asocierea sau întâlnirea mai multor persoane, cu scopul de a practica ritualurile credinței. Și totuși, unul dintre puținele exemple de supraviețuire, pe timpul comunismului, a unui ritual creștin de masă, desfășurat atât în biserică, cât și în afara spațiului acesteia, îl constituie procesiunile la Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Moisei.

Procesiunile sunt cel mai bun exemplu de misiune creștină, având caracter apologetic, catehetic și putând fi introduse, cu cea mai mare ușurință, în categoria acțiunilor „prozelitiste” vizate de statul ateu. Și totuși, contrar urmăririi

și persecuțiilor, de care nici Maramureșul nu a dus lipsă, acest fenomen de masă s-a desfășurat, fără întrerupere, sub vigilența autorităților atee, pe toată durata comunismului. Ne întrebăm dacă ele au fost catalogate drept acțiuni culturale și lăsate libere, ca și unele biserici – monumente istorice, dacă contextul cultural-religios al zonei a făcut posibilă existența lor.¹¹ Totuși, această ipoteză este exclusă în perioada de început a comunismului, fiind posibilă abia după anii '70. Sau dacă își găsesc argumentul supraviețuirii legat de cinstirea memoriei românilor din Mureș, Cluj, Sălaj și Maramureș omorâți de hortiști la Moisei, în 1944 pentru „vina” de a fi părăsit lagărul de muncă forțată în care se aflau și a fi dorit să ajungă la casele lor ca români liberi, cu puțin timp înainte ca această libertate să devină oficială.¹² Sau a fost rodul negocierilor dintre ierarhie și reprezentanții statului. Înșă obiceiul s-a desfășurat și atunci când aceste negocieri nu erau posibile. Ori, ceea ce pare exclus, bunăvoință, colaboraționism cu Biserica al celor însărcinați cu supravegherea activităților creștine ale vremii, neglijență sau neștiință a comuniștilor. Sau poate, cum menționează surse orale din cadrul comunității, pedeapsa divină care i-a lovit pe cei care s-au împotrivit

¹¹ <http://www.arhivelenationale.ro/images/custom/image/serban/Culte%20final.pdf>; vezi și Iuliana Băncescu, *op. cit.*

¹² Societatea Cultural-Științifică „George Barițiu”, *Istoria României. Transilvania, vol. II, cap. VII Transilvania în cel de-al doilea Război Mondial*, Editura „George Barițiu”, Cluj-Napoca, 1997, pag. 55. Vezi și Mihai Fătu și Mircea Mușat, *Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României* (septembrie 1940 - octombrie 1944), Editura Politică, București, 1985; Iuliana Băncescu – *Procesiunile de la mănăstirea Moisei*.

Închinarea la iconostasul mănăstirii.

Închinare la troița din deal.

Oameni și prapuri, la hodină.

Procesiuni în curtea mănăstirii.

Procesiuni la plecarea acasă.

Procesiunea din Vișeu de Sus alături preoți, străbătând satul, la întoarcerea de la mănăstire.

desfășurării obiceiului i-a „convins” pe oficialii vremii să lase aceste tradiții să supraviețuiască.

Aceste ipoteze, precum și contextul cu totul nefavorabil în care s-a desfășurat obiceiul ne fac să ne întrebăm cum a supraviețuit totuși acesta, în condiții atât de vitrege. Ne gândim că, în contextul creat de comunism, procesiunile ofereau cu totul altceva decât se dorea în mod oficial și anume o libertate de expresie și de asociere, cum puține manifestări îngăduiau în acea perioadă, dar mai ales un prilej de a-l slăvi pe Dumnezeu și de a mărturisi public credința, lucruri interzise cu desăvârșire în acea vreme. De asemenea, credința maramureșenilor și dragostea cu care slujesc Maicii Domnului, dar și atașamentul față de această tradiție pot fi socotite factori care au determinat autoritățile să renunțe la a-i mai prigoni pe practicanți, finalizând prin a trece obiceiul în sfera manifestărilor culturale de amploare ale zonei, mai ales după ce comunismul se instalase definitiv și temerile conducerii de atunci nu mai erau la fel de mari ca la început.

Dovadă stau serbarea câmpenească și târgul de produse care îi erau asociate, care aveau loc chiar în poarta mănăstirii, până în perioada post-revoluționară, având menirea de a-i distrage măcar pe unii participanți de la Biserică și de la sărbătoarea creștină către distracție sau cumpărături, așa cum apreciau autoritățile acelor vremi.

Trebuie să remarcăm, de asemenea, că obiceiul constituie una dintre formele de manifestare a laicilor în cultul divin public, importantă armă a misiunii ortodoxe din zonă împotriva cultelor neoprotestante. Să fi fost, astfel, acceptat de statul ateu, ca o acțiune de contra-prozelitism, dat fiind faptul că acțiunile regimului vizau direct și cultele neoprotestante, mergând până la recunoașterea și punerea unora dintre acestea în legalitate, cu scopul de a putea fi controlate de stat? Dacă ne referim la obiceiul în sine, avem de remarcat faptul că acesta este reprezentativ și viu pentru comunitățile care îl performează, fiind rezultatul unui modus vivendi, expresia unei nevoi spirituale a membrilor acestor comunități ortodoxe, care nu ține numai de rugăciune, ci și de trebuința de a se adresa lumii și de a o chema la Dumnezeu, la virtute și la priveghere, pentru evitarea răului.

În acest context, enunțăm și posibilitatea ca persecuția să fi sporit credința, coeziunea și interesul oamenilor de a se aduna și de a performa obiceiul, mai ales în contextul unei oferte culturale și religioase foarte limitate și cenzurate, care îngrădea libertatea de exprimare, de întrunire și de informare. Un factor important în conservarea și transmiterea obiceiului îl constituie, de asemenea, educația religioasă preluată de familie sub comunism, faptul că ducerea mai departe a tradiției este văzută ca o datorie sacră a familiei și a comunității.

Nu în ultimul rând, autoritățile satelor s-au văzut implicate, cu sau fără voie, în organizarea pelerinajului, existând momente de prigoană, când doar foarte puțină lume îndrăznește să vină la mănăstire sau să practice obiceiul și momente de mai mare libertate. Ce a determinat, cu exactitate, conservarea și transmiterea sa până în prezent, poate că vom afla în viitor. Cert este că autoritățile comuniste nu au putut sau nu au dorit să desființeze această frumoasă tradiție creștină.

Dar ceea ce nu s-a întâmplat sub persecuție este în pericol de a se întâmpla în libertate. În ultimii ani, obiceiul a pierdut din caracterul său ritual, accentuându-se tot mai mult caracterul spectacular, determinat și de public și de o slăbire a relațiilor comunitare și inter-comunitare. Continuarea sa în viitor depinde de modul în care comunitatea va găsi noi tehnici de supraviețuire, adaptate vremii, de modul în care va ști și va dori să lege procesiunile de viața comunității, pentru a oferi posibilitatea și generațiilor viitoare să se regăsească în acest obicei și să-l continue.

Text și fotografii:
Dr. Iuliana Băncescu,
Cercetător științific II,
Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională - INP